

Το «πράσινο» (GReen) GR²: ως στρατηγική επιλογή για την Ελληνική (GReek) παραγωγή¹

Γρηγόρης Ζαρωτιάδης

• [LinkedIn](#)

Κοσμήτορας Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ

Διευθυντής του ΔΕΠΑΜΕΜ – ILABSEM

Πρόεδρος της Ένωσης των Οικονομικών Πανεπιστημίων της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης και της Παρευξείνιας Ζώνης

Αντιπρόεδρος Δ.Σ. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΑΒΕΕΑ - ΔΡΟΜΕΑΣ

Key ideas:

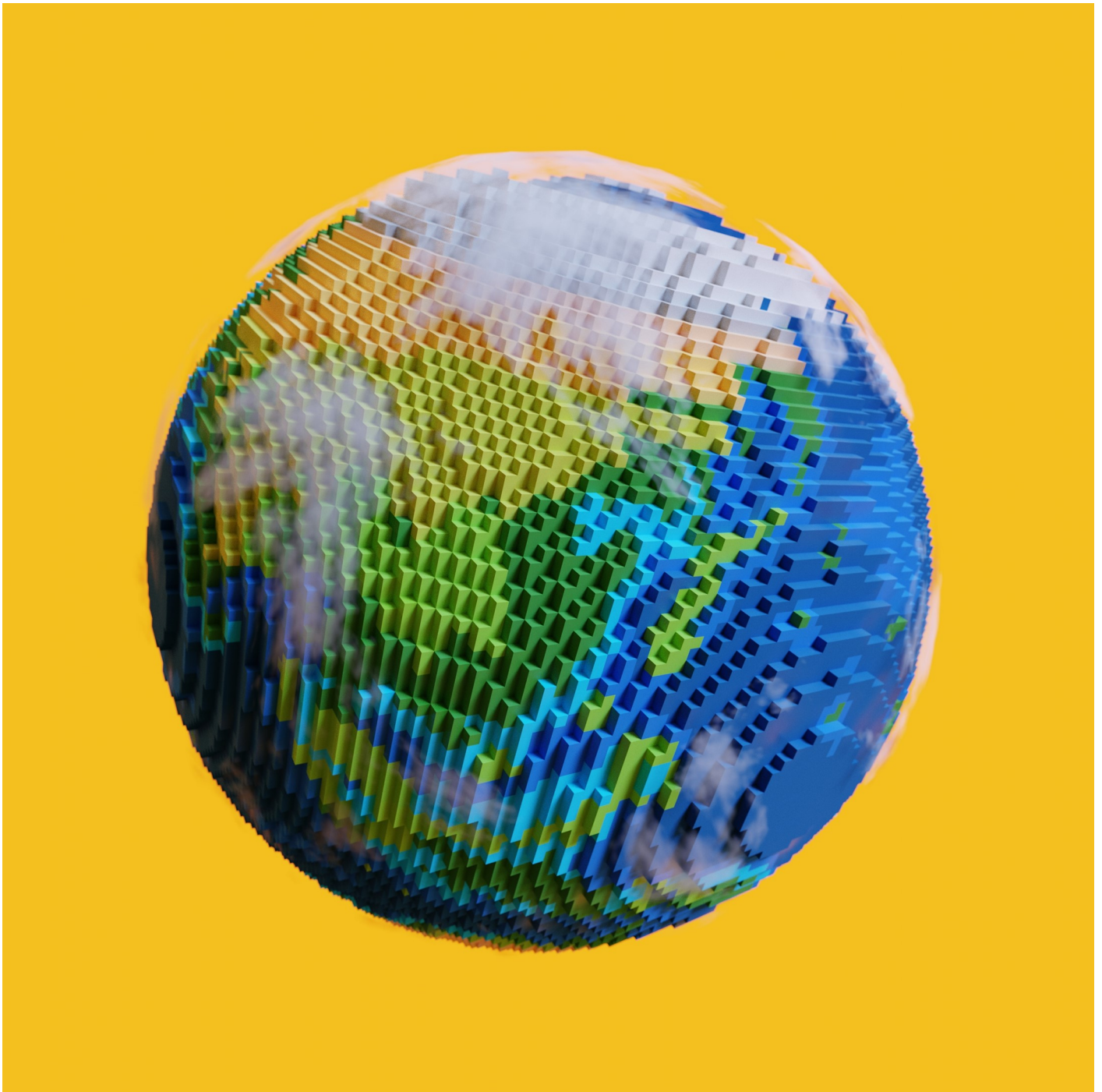
- 1) Βασικά χαρακτηριστικά του διεθνοποιημένου καπιταλισμού είναι η εκθετικά πλέον εξελισσόμενη **παραγωγικότητα της εργασίας**
- 2) Ανάγκη ανάπτυξης μιας αρκούντως μελετημένης, διεθνούς πολιτικής **εθνικού brandname**
- 3) Η ανάπτυξη της **πράσινης προοπτικής** για την ελληνική οικονομία, εκτός της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της παραγωγής, θα ανοίξει και δυνατότητες περαιτέρω επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και νέων ευκαιριών απασχόλησης

Οι συνεχώς εξελισσόμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες καθορίζουν τις σύγχρονες αναγκαιότητες στις διεθνείς αγορές δίνοντας ολοένα και περισσότερο έμφαση στα χαρακτηριστικά των αγαθών που σχετίζονται με τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Είναι επιτακτικό να δούμε πως μπορούμε να ανταποκριθούμε ως ελληνικό παραγωγικό σύστημα σε αυτές τις (σχετικά) νέες προκλήσεις και ευκαιρίες. Πολύ περισσότερο σημαντικό είναι να προχωρήσουμε στις ανάλογες συστημικές και μικροοικονομικές προσαρμογές, μια εθνική προσπάθεια που απαιτεί την ενεργοποίηση των πιο τολμηρών στρωμάτων της ελληνικής κοινωνίας.

Στο παρόν άρθρο θα ξεκινήσουμε από την

περιγραφή του σύγχρονου κοινωνικοοικονομικού πλαισίου και ακολούθως θα αναδειχθεί η σημασία των «πράσινων» προϊόντων. Στη συνέχεια θα εξειδικεύσουμε το πως μπορούμε να ανταπεξέλθουμε και θα αναδείξουμε τις δυνατότητες που ανοίγονται επαγγελματικά και επιχειρηματικά με έμφαση στις ευκαιρίες για τη νεολαία της χώρας.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του διεθνοποιημένου καπιταλισμού είναι η εκθετικά πλέον εξελισσόμενη παραγωγικότητα της εργασίας. Το παγκόσμιο κατά κεφαλήν πραγματικό ΑΕΠ είναι σήμερα 3,5 φορές περισσότερο από τη δεκαετία του 1960, φτάνοντας από τα 4.386 \$ τα 15.212 \$ το 2018 σε τιμές του 2011². Αυτό το γεγονός έχει οδηγήσει στη μερική και σταδιακή υποκατάσταση του ανταγωνισμού κόστους από τον ανταγωνισμό

ποιότητας τουλάχιστον στις «ώριμες» αγορές (παραβλέποντας για τις ανάγκες αυτής της συζήτησης τα διαρκώς βαθαίνοντα προβλήματα της ταξικής και χωρικής ανισότητας). Οι ποιοτικές διαφοροποιήσεις, ιδιαιτερότητες και επεκτάσεις των προσφερόμενων εμπορευμάτων, υλικών και άυλων, τουτέστιν η «αξία χρήσης» τους επιστρέφει ως ολοένα και σημαντικότερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα³.

Σε αυτήν την προοπτική αναδεικνύεται μια ιδιαίτερη σημασία της μικρής / μικρομεσαίας

παραγωγικής δραστηριότητας: δεν συνιστά απλώς, όπως συνηθίζαμε μέχρι σήμερα να υποστηρίζουμε, ένα ζήτημα κοινωνικής πολιτικής και διασφάλισης της οικονομικής βιωσιμότητας των ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων, αλλά επιπρόσθετα μέσα από την ενίσχυσή της αναδεικνύονται και ενισχύονται τα σύγχρονα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της ευρωπαϊκής και ιδιαίτερως της εγχώριας παραγωγής. Μέσω της ενδυνάμωσης της μικρομεσαίας «επιχειρηματικότητας» πετυχαίνουμε την ανάπτυξη πιο εξειδικευμένων, πιο στοχευμένων

προϊόντων και υπηρεσιών, στον αντίποδα του κοστολογικού μειονεκτήματος που έχουμε, καθώς είναι αδύνατο να φτάσουμε τις οικονομίες κλίμακας άλλων περιοχών του πλανήτη.

Σε αυτό το σύγχρονο ανταγωνιστικό πλαίσιο, δεδομένης της εντεινόμενης ανάγκης διασφάλισης της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, το συνολικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών αποτελεί πλέον σημαντικότερη πτυχή της αξίας χρήσης ή αλλιώς των ποιοτικών στοιχείων που αναδεικνύουν ένα αγαθό.

Βεβαίως, μαζί με την αναγνωριζόμενη από το πελατειακό κοινό σημασία των εν λόγω χαρακτηριστικών και την προσπάθεια ειλικρινούς ανταπόκρισης των παραγωγών, αναπτύσσονται ταυτόχρονα τακτικές εκούσιας ή ακόμης και ακούσιας παραπλάνησης (green-washing). Ως εκ τούτου, εντείνεται η συζήτηση στη σχετική βιβλιογραφία⁴, και εξελίσσονται συνεχώς τα ανάλογα προϊόντικά και διεργασιοκεντρικά πρότυπα.

Η ανάπτυξη τέτοιων χαρακτηριστικών στα προσφερόμενα προϊόντα και υπηρεσίες αποτελεί προφανώς πρόκληση και για την ελληνική παραγωγή!

Μια πρόκληση στην οποία για να ανταποκριθούμε πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ακόλουθες βασικές δυνατότητες και αδυναμίες μας:

- Στη θετική πλευρά των δομικών χαρακτηριστικών της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας συμπεριλαμβάνονται (1) η ούτως ή άλλως μικρή κλίμακα της παραγωγικής δραστηριότητας στην ελληνική επικράτεια (το οποίο βοηθά «από χέρι» στον έλεγχο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων),

(2) τα στοιχεία περιβαλλοντικής βιωσιμότητας που ενυπάρχουν στην παραδοσιακή παραγωγική κουλτούρα της χώρας, και
(3) τα ιδιαίτερα γεωκλιματικά χαρακτηριστικά της.

- Από την άλλη, αδυναμίες που πρέπει να ξεπεραστούν συνιστούν:
(1) η εν γένει μειωμένη περιβαλλοντική συνείδηση στην ελληνική κοινωνία, αλλά και (2) η σχετικά «καθυστερημένη» παραγωγική νοοτροπία, σε συνάρτηση βεβαίως με (3) την υστέρησή μας σε ανάλογη τεχνογνωσία και εγκατεστημένη τεχνολογία (με τις όποιες εξαιρέσεις ως φωτεινά παραδείγματα).

Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων μας και η αντιμετώπιση των δομικών προβλημάτων, προκειμένου να αναπτυχθούν αδιαμφισβήτητα «πράσινα» χαρακτηριστικά στην ελληνική παραγωγή, είναι ευθύνη και καθήκον τόσο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας όσο και των δρώντων στη δημόσια σφαίρα και την πολιτική.

Ως προς την ίδια την παραγωγική δραστηριότητα, δεδομένων και των προαναφερομένων, απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις περιβαλλοντικής στόχευσης σε τρεις κατευθύνσεις:

- (1) σε εξειδικευμένο παραγωγικό εξοπλισμό, αλλά και
- (2) στη μετεξέλιξη των ίδιων των παραγωγικών διεργασιών – από τον σχεδιασμό, και την αξιολόγηση των συνεργαζομένων προμηθευτών, στη διαχείριση των πρώτων υλών και της ενέργειας, έως τους τρόπους συσκευασίας και διάθεσης / μεταφοράς των τελικών προϊόντων.

(3) Επιπρόσθετα και με ιδιαίτερη σημασία για την ελληνική πραγματικότητα θα πρέπει να προωθηθούν σημαντικές επενδύσεις στην ενίσχυση των γνώσεων, της νοοτροπίας και των σχετικών δεξιοτήτων του ανθρωπίνου δυναμικού.

Από την πλευρά του δημόσιου τομέα, η ασκούμενη πολιτική πρέπει να συμβάλει επικεντρώνοντας στα ακόλουθα:

1. Υλοποίηση ενός εθνικού σχεδίου πράσινων δημοσίων επενδύσεων με τον κεντρικό στόχο της άμεσης και έμμεσης ενίσχυσης του πράσινου χαρακτήρα της ελληνικής παραγωγής: από την ανάπτυξη πράσινων υποδομών μεταφορών και παροχής ενέργειας και την ουσιαστική επέκταση του συστήματος της ανακύκλωσης στην παραγωγή και τα νοικοκυριά, έως την ανάπτυξη του εγχωρίου πλαισίου προτυποποίησης και πιστοποίησης με επαρκή διεθνή αναγνωρισιμότητα. Ειδικότερα ως προς το τελευταίο πρέπει να υπενθυμίσουμε πως όσο σημαντική κι αν είναι η πραγμάτωση των πράσινων χαρακτηριστικών των προϊόντων μας, άλλο τόσο είναι απαραίτητη η αναγνωρίσιμη πιστοποίηση αυτών, προκειμένου να καταστούν στην πράξη ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Ας σημειωθεί ότι σε αυτήν την κατεύθυνση μπορούν να βοηθήσουν οι επαρκείς ερευνητικές δομές και το ερευνητικό δυναμικό της χώρας.
2. Ανάπτυξη μιας αρκούντως μελετημένης, διεθνούς πολιτικής εθνικού brandname (ο τίτλος του παρόντος άρθρου δίνει ένα παράδειγμα σε αυτήν την κατεύθυνση: **GR² – GReen GReek products**).
3. Το σύνολο της βασικής εκπαίδευσης, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, αλλά και της επαγγελματικής / ακαδημαϊκής πρέπει

να αποκτήσει σημαντικό περιβαλλοντικό προσανατολισμό, ώστε να ενισχύσει την υστερούσα περιβαλλοντική συνείδηση και να προσδώσει τις κατάλληλες γνώσεις και συνήθειες στους αυριανούς πολίτες και παραγωγούς.

4. Μια στοχευμένη πολιτική ανταγωνισμού και θεσπισμένα κίνητρα στη συγκεκριμένη κατεύθυνση της πράσινης προσαρμογής των εγχωρίων παραγωγών, συνδυαζόμενη με ένα νομικό / κανονιστικό πλαίσιο αναβάθμισης (και όχι προστασίας) της εγχώριας αγοράς στη βάση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων για τα παρεχόμενα προϊόντα και υπηρεσίες.

Η ανάπτυξη της πράσινης προοπτικής για την ελληνική οικονομία εν γένει, εκτός της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής παραγωγής, ανοίγει συγκεκριμένες δυνατότητες επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και ευκαιρίες απασχόλησης

- (1) στην έρευνα και στην ανώτερη επαγγελματική ή την ανώτατη ακαδημαϊκή εκπαίδευση,
- (2) στις υπηρεσίες πιστοποίησης, τεχνικής και οικονομικής αξιολόγησης, αλλά και τις σχετικές με το περιβάλλον συμβουλευτικές / μελετητικές υπηρεσίες,
- (3) στον τομέα της ανάπτυξης προϊόντων, υλικών και άυλων, τόσο ενδοεπιχειρησιακά, όσο και ως εξωτερικά παρεχόμενες υπηρεσίες, και τέλος
- (4) στην παροχή σχετιζόμενων, οριζόντιων δεξιοτήτων στην ίδια την παραγωγική διαδικασία.

Ο ρόλος της νέας γενιάς σε όλη αυτήν την προοπτική είναι προφανώς ιδιαίτερος σημαντικός. Υπό μια έννοια, η διαρκούσα περίοδος της εξόδου του δυναμικού μέρους της ελληνικής κοινωνίας στο εξωτερικό μπορεί να συνδυαστεί δημιουργικά

με την προοπτική της πράσινης παραγωγικής ανάπτυξης που περιγράψαμε στις προηγούμενες παραγράφους. Δεδομένων των ευκαιριών και των δυνατοτήτων που αυτή θα ανοίξει, η επιστροφή αυτού του ανθρώπινου δυναμικού που θα φέρει μαζί του γνώσεις, εμπειρίες και γνωριμίες θα έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα ως προς την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. Σε αυτήν την κατεύθυνση ελπίζουμε και πρέπει να δράσουμε.

¹Το παρόν άρθρο βασίζεται σε σχετική, ομότιτλη εισήγηση του αρθρογράφου στο πλαίσιο διαδικτυακής εκδήλωσης της ΑΛΛΗΛΟΝ στις 26 Οκτωβρίου 2021.

²Τα στοιχεία είναι από τη δημοσίευση των Bolt, J., & van Zanden, L., “The Maddison project: Maddison style estimates of the evolution of the world economy. A new 2020 update”, Maddison-Project Working Paper WP-15, October, 2020, <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/publications/wp15.pdf>

³Το περιεχόμενο της σχεδόν ομότιτλης γνωμοδότησης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής είναι ενδεικτικό (ΕΟΚΕ, «Η ‘αξία χρήσης’ επιστρέφει: νέες προοπτικές και προκλήσεις για τα ευρωπαϊκά προϊόντα και υπηρεσίες», <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/use-value-back-new-prospects-and-challenges-european-products-and-services-own-initiative-opinion>).

⁴Σε αυτήν τη συζήτηση είναι καταρχάς σκόπιμο να καταλήξει κανείς σε έναν επαρκή ορισμό του «πράσινου προϊόντος»: «*green is a product (tangible or intangible) that minimizes its environmental impact (direct and indirect) during its whole life-cycle, subject to the present technological and scientific status*”. (Sdrolia E. and G. Zarotiadis (2019), “A Comprehensive Review for Green Product Term: from definition to evaluation”, *Journal of Economic Survey*, Vol. 33, Issue 1, Pg. 150-178.).

Photo by [SIMON LEE](#) on [Unsplash](#)